

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félfévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	---	---

Tartalom. Egy kis vigasztalás. Bihari Lajos. — Tárcza. Ki fordította először az újszövetséget bibliai héberre? Dézsi Lajos. — Közügyeink. Levél a szerkesztőhöz. Vadas Gyula. — Külföld. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta. — Hirdetés.

Egy kis vigasztalás.

II.

A cikkíró gradatiója tetőpontját éri, mikor kételkedve teszi kérdésbe: „a műveltség talaja, a fölvilágosodás tündöklő napja miként adhatnak tápot a gyűlölség, szerencsétlenség, ellenséges érzelmek mérges növényei számára?"; lelkesedése ottan kulminál, a hol nagy szavakban remeg a fölvilágosodás fényétől és melegtől s félti az „Ikarus-szárnyakat öltött emberiséget az aláhullás veszedelmétől“. Nos, ez az a pont, a hol mint tűz és víz különbözünk egymástól. Még kérdésnek is borzasztónak tartom, hogy a fölvilágosodás táplálhatná ama gyilkos érzelmeket. Az a fa, a melyet én fölvilágosodásnak ismerek, a Krisztus által lett ültetve, a reformátorok által a vadhajtasoktól megtisztogatva és az igaz úton járó tudomány által mind ez időig megoltalmazva. Krisztus és tudománya nélküli műveltség absurd valami előttem! S így midőn cikkíró a fölvilágosodás és műveltség ellen föl meri vetni a nehéz kérdéseket, észre sem veszi, hogy tulajdonképen égi vallásunknak, drága Krisztusunknak örök tudományát támadja és a protestantismus szent könyvünkben gyökeröző, legsajátabb principiumának a való életben való alkalmazásától félti az emberiséget. Ha álfölvilágosodásról, álműveltségről szólna, ha a viszketeges elme bibliaellenes, „világos“-nak nevezett sötéttségét emlitené, volna igazsága, de még akkor se hagynám szó nélkül rettegő szívének fájdalmas szavait, megbízhatnám őt azzal, hogy ne féljen, az igazság örök, a Krisztus világboldogító szeretete, békesége nem ephemer értékű valami, s ha közel két ezredéven

át vészben és viharban egyaránt megállott, meg fog állani ezutánra is s a „pokol kapui sem vesznek rajta diadalmat“!

Vannak idők, a mikor az emberiség megáll, sőt visszacsúszik a tökéletesedés útján, de hol vannak a jelek, a melyekből ezt a mai kornál konstatálni lehetne? Én úgy látom, hogy az emberiség soha nem értette még oly helyesen a Krisztus parancsát: „legyetek tökéletesek!“, mint éppen napjainkban. Eltűntek a barbár idők, emberré lett az ember; család, társadalom, egyház, haza — ha nem egészen is, de becsülettel — megteszik a magokét a nagy cél megközelítésére. Vannak ugyan bántó kivételek, bosszantó akadályok, melyek az összműködés harmoniáját zavarják és útunkba gördülnek, de hasonlíthatatlanul kevesebb számmal, mint nem is oly régen. Küzdeni ellenük: ez a szent kötelesség, nem pedig csüggedt jeremiád fájó zokogása!

Ennyit D. L. cikkének ab ovo Ladae kezdett bevezetésére. Most menjünk át arra a tárgyra, a miért a „Vigyázzunk!“ született. És ez már — prózában kifejezve — nem más, mint hogy a hazai uralkodó vallás papságának egy része jónak látja isteni és emberi törvények föl sem vevésével, alattomban és nyíltan támadásokat intézni vérrel kivívott, törvénybe írott jogaink ellen.

Nem csoda, ha ennek meggondolására fájdalom tölti el a vallását szerető, annak igazait híven megőrizni igyekező, protestáns ember lelkét; nem csoda, ha e miatt „panaszkodunk a mi szívünknek keserűségében!“ Én azonban úgy vagyok meggyőződve, hogy elegendő okunk még sincsen arra, hogy fölöttébb féljünk a lelki sötétség és önérdék ezen üzelmétől. Korunk a fölvilágosodás azon niveauján áll, hogy a lelkiismeretbeli szabadság ellen intézett eme merényleteket okvetetlenül kárhóztatni fogja, és nem tekinti egyebeknek esetlen kísérleteknél, melyek a haladó idő kerekét megállítani és a mindenütt tért hódított szabadság, egyenlőség és testvériség tovább terjedését meg-

akadályozni erőlködnek. Vannak betegségek, a melyek lassan emésztik az organismust, de mégis megemésztik; ilyen betegsége a róm. kath. egyháznak többek között az intollerantia, mely — mint a kor eszméivel egyenes ellentétben levő kóros állapot — in praesenti is már nagyobb veszéllyel fenyegeti Rómát, mint az egységes Olaszország, mely a Vatikánba szorítá. Így hát mikor ők nekünk kívánanak ártani türelmetlen eljárásukkal, nem gondolják meg, hogy voltaképen maguk alatt fűrészelik a fát. A ki másnak vermet ás, maga esik bele!

Én úgy vagyok meggyőződve, hogy ha sikerül is nekik erőszakkal elkeresztelni tőlünk néhány lelket; ha sikerül is kicsikarniok sok vegyes házasságnál a reversálisokat: mi protestánsok nem tekinthetjük ezen ő szeretetnélküli cselekedeteiket olyanoknak, melyek nagyobb veszélyt hozhatnának reánk. Ezzel azonban nem azt mondom, hogy csendes megadással tűrjük bántalmaikat, tétlen közönnyel szemléljük actióikat. Ez kötelességmúlásztás, bűn volna részünkről. Meg kell tennünk minden lehető a magunk védelmére. A magyar protestantismus imponáló egész erejével kell zörgetnünk igazságszolgáltatás, törvényhozás, sőt — szükség esetén — a dicsőségesen uralkodó Felsőszíne előtt is, hogy igazságot nyerjünk. És én azt hiszem, hogy meglesz az eredmény; ellenkező esetben a művelt világ jajdulna föl és fogná pártunkat.

Egyetemes konventünk meg is tette már a magáét és összegyűjtve a sérelmes eseteket, minden bizonynyal gondoskodni fog azoknak orvoslásáról. Így tehát ébren vannak protestáns anyaszentegyházunk órállói. Várjuk be az eredményt s csak akkor, ha az kielégítő nem lenne, emeljük föl a mi szavunkat!

A mi már azt illeti, hogy milyen badarságokkal traktálják odaát a mennyei eledel után sóvárgó lelkeket, arra csak annyit, hogy épen az ilyen absurd tanok provokálták 372 esztendővel ezelőtt a reformációt, s ma is épen ezek a róm. kath. egyház sírásói. Legközelebb egy nagy műveltségű róm. kath. férfiú szóról-szóra így nyilatkozott előttem: „Kétségtelenül bizonyos, hogy intelligens ember nem ad hitelt a róm. kath. egyház korellenes tanainak, a jövő a protestantismusé, mely a világosságot írta zászlájára“. Azt meg egy róm. kath. plébános mondta, hogy: „ne gondolja tiszteletes úr, hogy én sötétségben élek, de nézetünk szerint érdekében áll a világnak, hogy ne lásson miadent!“

Hogy „államot az államban“ nem tudnak alkotni, arról kezeskednek modern jogviszonyaink és az állam erős-markú örei; hogy nem a krisztusi szeretet vezéreli őket, az az ő bajok; hogy szívök örömeire szolgálna, ha lánczra verve, vagy máglyalángok között láthatnának minket, azt nem hiszem; de ha úgy volna is, ne féljünk: nem fog valóssággá válni szívök óhaja.

Végül hadd álljanak itt D. L. aggódó lelkének vigasztalására Luthardt szavai: „A ki a Krisztust az emberektől el akarná venni, az az emberek legnemesebb épületéből akarná az alapkövet kiszakítani Jézusnak képe mindig gyakorolni fogja a maga titokteljes hatalmát az emberek között, és azon szellem, mely belőle kiárad, olyan kötelékké lesz, mely az embereket hitben és szeretetben kapcsolja össze ő vele!“ (Luthard-Csiky: Keresztység védelme 265-ik lap). Eljö ez az idő, el kell jönnie!

Bihari Lajos,
ev. ref. segédlelkész.

Tárcza.

Ki fordította először az újszövetséget bibliai héberre?

Hogyan hangzanának Jézus fenséges tanításai Ézsaiás tömör, magasztos prózájában; megrendítő halálának története Jeremiás epedő panaszos hangján; az apostolok tanító vagy feddő levelei a Példabeszédek vagy Predikátor könyve nyelven; az Apokalypsis egy Dániel vagy Ezékiel képdús, festői nyelvezetén: sok ideig senki sem gondolt a keresztyének közül. Az első keresztyének egészen el voltak a keresztyén vallás terjesztésének nagy munkájával foglalva, s erre nem is gondoltak; midőn az egyház diadalra jutott, világi hatalmának kivívására s megszilárdítására fordította minden erejét; a középkor sötét századai alatt pedig a héber nyelv ismerete csaknem teljesen kihalt: ha gondoltak volna is rá, nehezen lett volna már kivihető.

Mint annyi sok más tudományág, úgy az újszövetség bibliai héber nyelvre való fordítása is a reformációnak köszönhető létrejöttét, — a midőn a hit s tudomány megújulásával a héber nyelv ismerete is feléledt. Ekkor gondoltak egyes héber nyelvtudósok az újszövetség héber nyelven való megszólaltatására.

Eddig Hutter Illyés lipesei tanárt (szül. 1553.) tartották e téren első munkásnak¹⁾, ki az általa Nürnbergben 1600. évben kiadott 12 nyelvű polyglott bibliában saját újszövetségfordítását is közzé tette, — pedig már 2 évvel előbb, 1598-ik évben jelent meg Thuri Györgynek hasonnemű dolgozata.

E Thuri György életéről keveset tudunk. Hol született s kiktől? erre nézve nincsenek biztos adataink²⁾. 1597. márczius

¹⁾ A középkorból, a XII. vagy XIII. századból is maradt ránk egy héber fordítás, de minthogy ez rabbini s nem bibliai héber, itt tekintőbe nem jöhet. Először kiadta Münster Sebestyén 1537. Bâselben; másodsor Tillet bricieuxi püspök 1555.

²⁾ Czwittinger (Specimen Hung. litt. 1711. 380 lap) a híres szántói pap, Thuri Pál fiának mondja s születési helyéül Nándorfehérvárt említi, de ez adatok kevésbé megbízhatók. Semmi adatunk sincs ugyanis arra nézve, hogy Thuri Pál valaha Nándorfehérváron megfordult vagy lakott volna. Neveli a zavart Czwittingernél az is, hogy egyetlen évszámot sem említi, miről magunkat tájékozhatnók, s hogy általában mily kevésbé van tájékozva Thuri György felől, mutatja az, hogy megengedi, miszerint az egy és ugyanazon személy a palotai és kanizsai kapitány Thuri Györggyel, ki 1574-ben öletett meg. (Budai F. Polgári lex. 2. kiad. 1866. 291—5 lap). Bod Czwittingert követi (Magy. Athenás 305 l.), szintén mellőzve minden évszámot.

14. napján³⁾ a wittenbergi egyetemre iratkozott be, hová Rákóczi Zsigmond, Torna és Munkács urának kötségén ment, itt van még 1598-ban is. 1600. július 29. a heidelbergi egyetem polgára lesz⁴⁾, jogot és theológiát hallgatván.

Itt tanárának Pareus Dávidnak⁵⁾ tetszését megnyervén, „poeta lauratus“ lett s versei a Pareus által kiadott „Deliciae poetarum hung.“ 1619-ben megjelent gyűjteményben jelentek meg. Ennyi, mit életéről tudunk. Még Wittenbergben létele alatt (1598.) adott ki egy kis művet „Epistolae Pauli Apostoli ad Galatas et Ephesios e graeca in pure Hebraeam linguam translatae etc.“⁶⁾ czímen s ebben hat levelen adja a Galatákhoz írt, öt levelen az Efézusi levél fordítását. Ez az első kísérlet az újszövetség héberre való fordítására.

Ezt követte aztán 2 év múlva a Hutter Illyés fennemlített egész újszövetséghordítása⁷⁾; első kiadás Nürnberg 1600., 2. kiad. London 1661., 3. kiad. 1798. u. o.); 1668. évben Jónás B. János áttért zsidó négy evangéliom fordítása, ajánlva IX. Kelemen pápának. Egyik fordítása sem levén hű az eredetihez, s a mellett sok a rabini nyelvhasználatból kölcsönzött szót használván: 1816-ban Frey több tudós hebraistával szövetkezve, újra lefordította az egész új szövetséget s ezt fogadta el a britt és külföldi bibliaterjesztő-társulat is terjesztés végett. (Megjelent 1818.). Idővel ebben is több lényeges hiba fedeztetvén fel, Gesenius bízott meg az átnézéssel s kijavítással, ki annak egy részét átnézvén: jegyzeteit Dr. Neumann áttért zsidónak, boroszlói egyetemi lectornak adta át továbbfolytatás végett. Neumann át is nézte az egész fordítást. Midőn aztán Bagster polyglott bibliája számára az újszövetség héber fordítását is meg akarta szerezni: elkérte e jegyzeteket s ezeknek felhasználásával készült a Greenfield fordítása 1831. 1839-ben jelent meg M. Caul, Alexander S., Reichardt J. C. és Hóga által készült fordítás. Mindezeket azonban jóval felülmúlta a Delitzsch Ferencz fordítása⁸⁾, kitől 1872-ben jelent meg az egész új szövetség s már 1885-ben hatodik kiadást ért.

Mindezen fordítások, mint jobbak és teljesebbek, idővel

³⁾ Bartholomaeides: Memoriae Vngarorum etc. 1817. 101 lap. A főiskolai könyvtárban levő „Bursa Wittenbergensis“ című kézirati jegyzőkönyvben 1597. márczius 14-ikéről és 1598. évről neve szintén előfordul.

⁴⁾ Toepke G.: Die Matrikel der Universität Heidelberg von 1386-bis 1662. II. Theil. 1889. 203. és 559 lap. Pareus Dávid rektorsága alatt.

⁵⁾ És nem Pareus János Filep, mint Czwinginger (I. m. 380 l.) mondja, a milyen nevű heidelbergi tanár soh' sem volt, és nem Pareus Dániel, mint Ladvoat (Hist. Dictionarium V. kötet 460 lap) mondja, a ki ekkor 14 éves volt.

⁶⁾ Teljes czíme: „Epistolae Pauli Apostoli ad Galatas et Ephesios e Graecâ in pure Hebraeam linguam translatae: gratique animi ac sempiternae memoriae testificandae ergo Spectabili ac Magnifico Domino Sigismundo Rákóczy, comiti comitatum Thorna et Munkacs, necnon Saer. Caes. Regiaeque Maiest: Consiliario etc. Mecoenati studiorum suorum benignissimo dicatae a Georgio Thurio alumno humilimo. Witebergae Excudebat M. Johannes Crato Anno 1598.“ A czímlap másik oldalán Neander Conrád 4 soros Tetra-stichonja áll héberül s latinul s végül: „Sequitur Carmen in obitum Dn. Stephani Sixai amici et contubernali charissimi“ héberül. Az egész mű 12 számozatlan 4-edrét levél.

⁷⁾ A fordítások további történetére vonatkozó adatokat az angol bibliaterjesztő-társulat által kiadott „The Bible of Every Land. A history of the sacred scriptures in every language and dialect etc. London. 1860.“ (29—31 lap) című műből meríttem.

⁸⁾ A Delitzsch Ferenczre vonatkozó adatok birtokába nagyt. Dicsőfi József tanár úr utján jutottam.

elfeledtették s leszorították a Thuri fordítását, de az első fordítás dicsőségét tőle el nem vehetik, az mindig övé fog maradni!

Dézi Lajos.

Közügyeink.

Levél a szerkesztőhöz.

Csermő, 1889. november.

T. Szerkesztő Ur!

E becses lapok múlt évi 30-ik számában a csermői ev. ref. leányegyház első harangjának fölavatási örömnepélyéről írván — kifejezést adtam azon szándékomnak, hogy a nevezett alkalommal tartott beszédek és imádságokat egy kis füzetkében — a harang árából fizetetlen maradt összeg pótlására — közrebocsátom.

A múlt év augusztus folyamán meg is jelent az igénytelen kis füzet „Emléklap“ stb. cím alatt. (Lásd „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ 1888. 40-ik és a „Debreczeni Prot. Lap“ 47-ik számait). E füzetke sorsáról elmondani egyetmást kötelességem, s kérem az igen tisztelt Szerkesztő urat, szíveskedjék egy kis helyet adni becses lapjában.

A 400 példányban kinyomatott „Emléklap“ 170 példányát Hajdú Elek vadászi lelkész úr, — mint a csermői leányegyház „felügyelő lelkésze“, — küldött szét ismerősei, főleg egyházmegyénk t. lelkészei között s azon úton 118 példányért 41 frt 10 kr érkezett kezeinkhez. Az én közvetítésemmel, leginkább Csermőn (98) és Kisújszálláson (50), 171 darab kelt el, melyért befolyt hozzám 57 frt 80 kr s így összesen 98 frt 90 krt vettem be. Levonva ebből a nyomtatási s egyéb költségeket: 33 frt 65 krt, marad tiszta haszon 65 frt 25 kr. Hogy milyen sok pénz az a 65 frt, s hogy milyen édes örömet okoztak nekünk azok, kik azt összeadták — csak mi tudjuk, kik ez év juniusában ifj. Hönig Frigyes aradi érczöntőtől ennek folytán kiválthattuk 100 frtos kötvényünket, melyre egy évvel azelőtt 20—25 frtnál több fedezetünk nem vala. Legyen érte Istennek hála, hogy így történt, s hálás köszönet azoknak, kik „Emléklap“-unkat megvevén vagy elárúsítván, — segíték e jobb sorsra érdemes kis egyházat! De fogadják mindenek felett hálás köszönetünket azon nemes szívű hazafiak, kik a füzetek árára — annak vételekor sokszorosán felülfizetvén — nagy részét adták ama 65 frtnak. E kegyes jól tevők már a következők: id. Bölönyi Sándor (Ugra) 2 példányért 5 frt; Gróf Károlyi Tibor (Mácsa) 1 pld. 10 frt; Br. Simonyi Lajos (Vadász) 1 pld. 1 frt; Lakatos János (N.-Kereki) 1 pld. 2 frt; Ercsey Sándor (N.-Szalonta) 1 pld. 1 frt; Keresztes Lajos (Barakony) 1 pld. 1 frt; Veres Károly építész (N.-Szalonta) 1 pld. 1 frt; Springfield Gáspár (Csermő) 1 pld. 2 frt 20 kr; Kellner Gusztáv (Apáti) 1 pld. 5 frt; Szigethi József és Cseke József (Csermő) 1—1 pld. 1—1 frt; Müller Vilmos (Budapest) 1 pld. 5 frt; Lusztig N. (Kisújszállás) 1 pld. 1 frt; Józsa György (Kisújszállás) 1 pld. 50 kr; Muzsay Sándor, Güzl Róbert, Suhajda György, Sreger Jakab, Erdélyi Ferencz (Csermő) 40—40 kr. Fogadják ez úton is egyenként és összesen még egyszer köszönetünket.

Legyen szabad itt — a fény árnyaként — fölemlítenem, hogy a „felügyelő lelkész“ által szétküldött példányokat sokan megtartották a nélkül, hogy árának beküldése — vagy a fű-

zetnek visszaküldése iránt — csak legkisebb hajlandóságot is mutatnának. Tisztelettel fölkérem őket, szíveskedjenek vagy egyiket, vagy másikat megtenni.

Tisztelt Szerkesztő Ur! Még egy néhány sornak kérek helyet. Nem függ össze az „Emléklap“-okkal, — azért hagytam hátul, — de voltaképen elől kell vala említenem ama — kis egyházunkra nézve újabb örvendetes eseményt, mely szerint ez év szeptember 18-án egy díszes — és nagy szükségét pótló — keresztelési edény birtokába jutott. És pedig egy vallásos lelkületű házaspár ajándékából. Győrössy Endre borosjenői állomásfőnök és neje Peternelly Gizella úrnő voltak azok, kik — bár különböző vallás hívei — egy szívvel-lélekkel igyekeznek eleget tenni a szent könyv (melyet férj és nő örömmel lapozgat) ama szavainak: „*Mutasd meg nekem a te hitedet a te jó cselekedeteidből*“. (Jak. II. 18.).

A 34 frtba került edény, egy 41 cm. hosszú és 32 cm. széles átmérőjű tál — és hozzá való kancsóból áll. Az ellipsis alakú tálon eme felirat olvasható: „*Győrössy Endre és neje Peternelly Gizella ajándéka a csermői, evangéliom szerint reformált egyház részére — Endre fiok születése emlékéül. 1889. Augusztus 18.*“. Ugy a tál, mint a kancsó alpacca (china-ezüst) fém s kívül valódi ezüsttel bevonva és guillochirozott — a mai fejlett ipar valódi remekének mondható.

Midőn a nemes szívű adakozóknak ez önmagát dícséretért, köszönetemet ez úton is kifejezem, kívánom: vajha a kegyelem Istene sok ily kegyes szívű jóttevőt adna e kis egyháznak, hogy még mielőtt e vén század sírba dőlne — fölépíthetné, ha nem templomát, legalább imaházát, mert bizony most még csak az iskola nem valami tágas helyisége szolgál imaházul!

Ajánlom „Templomépítési alap“-unk támogatását minden jó hazafi és hitsorsosunk figyelmébe!

És most fogadja Szerkesztő úr tiszteletem kifejezését.

Vadas Gyula,

ev. ref. segédlelkész-tanító.

K ü l f ö l d.

Elberfeld egyházi élete.

Előadván e lap korábbi néhány számában Kohlbrügge életével összeköttetésben a gyülekezet történetét, lássuk most már egyházi élete főbb mozzanatait, melyek is a következőkben foglalhatók össze: ¹⁾

a) Isteni tisztelet rendszerint csak vasárnap és ünnepnapokon tartatik és pedig kétszer, délelőtt és délután. A délelőtti már eképpen megy végbe. A hívek az előének előtt — tényleg is keresztülvitvén azon a szentírásból s az ökszesztyén egyház eljárásából is igazolható, nálunk nem nagy figyelembe vett elv, hogy ez is hozzátartozik az istenitisztelethez — teljes számmal begyűlvén a templomba, pont 10 órakor felzendül az ének ²⁾, melynek szépségét az orgona hangjai eme-

¹⁾ E résznél néhány dolgot illetőleg, melyeknek szemtanúja nem lehettem, használtam a Thelemann O. és Stähelin E. által szerkesztett „*Evang. Reformirte Kirchenzeitung*“ 1865-iki (XV.) évfolyamában Dr. Zahn A.-tól megjelent „*Die Niederländische Reformirte Gemeinde in Elberfeld*“ cz. cikkét.

²⁾ A gyülekezet által használt énekes könyv következő címet viseli: „*Gesangbuch der reform. Kirchen von Cleve, Jüllich, Berg und Mark*“. Az első rész Dávid zoltárait foglalja magában,

lik. Az utolsó vers kezdetekor belép a lelkész a templomba s a szószék lépcsőzete előtt megállva, rövid, halk fohászt mond, mely után a szószékbe megy fel. Elhangozván az ének, a gyülekezet férfitagjai felállanak, mire a lelkész mély csendben így kezd imádkozni: „A mi segedelmünk és kezdetünk az Ur nevében vagy, ki teremtette az eget és a földet, ki megtartja a hűséget és hitet, és kezének munkáit nem hagyja el soha örökké. Ámen“. Egy szabadon tartott beszéd következik most, melynek célja, a hallgatókat a predikációhoz előkészíteni, de ez alkotja egyszersmind annak bevezetését is. Felolvastatván a textus, imádság jön, a nálunk u. n. „egyházi beszéd előtt mondandó imádság“, s ebbe van beszöve a hazáért, császáért, be-tegekért stb. való könyörgés is. Egy vers eléneklése után kezdődik a predikáció tárgyalása, mely körülbelül egy óráig tart. Többször volt alkalmam meghallgatni a predikátort s beszédeire röviden megjegyzem, hogy azok úgy, a mint itt elmondattak, kevés gyülekezetben adathatnának elő sikerrel és én ezt jó oldalunknak tudom be. Ellenkezésbe jönnek magammal, ha tagadnám, hogy vannak általános szükségek, melyek minden gyülekezettel közösek s melyekről úgy egyik, mint másik hallgatóság előtt eredményesen lehet predikálni, de másoldalról nem lehet elvitatni, hogy minden egyes gyülekezetnek külön-külön is megvannak a maga szükségai, melyeket az egyházi szónoknak figyelmen kívül hagyni annyit tesz, mint hívei lelki ügyét kellőleg szívén nem hordozni. Csak általánosságban szólva, művelt hallgatóságot pl. magasabb szárnyalású, a tárgyba mélyen is beható szónoklat elégít ki, míg ha ugyanezzel egyszerű falusi gyülekezet előtt lépek fel, lehet, hogy szépen találatik, de vele maradandó hatást elérni aligha fogok; egy oly gyülekezet, hol az egyházi élet virágozik, szintén magasabb igényekkel lép fel, mint az olyan, hol talán bibliát is csak a lelkész kezében látnak némelykor. Szóval, azt hiszem, nem csalódom, ha azon elvet vallom, hogy a jó predikációnak elmaradhatatlan kelléke, hogy a z o n g y ü l e k e z e t szükségire legyen tekintettel, mely előtti elmondásra szánva van. Ilyeneknek találtam én az elberfeldi lelkész, Künzli Gyula beszédeit. Saját gyülekezte számára készíté azokat, annak szükségait, fejlettségi fokát tartotta s tartja szem előtt; e gyülekezetről pedig az elfogulatlan ítélő habozás nélkül ki fogja mondani, hogy sok és erős lelki eledelt bír és kíván meg, melynek megemésztését nagy mértékben elősegíti azon körülmény, hogy a tárggyal önállólag is foglalkozik, amennyiben az énekes könyv mellett biblia van minden egyes hallgató kezében s a tárgyra vonatkozó, gyakran előforduló szentírásbeli helyeket, a lelkész által erre felszólíttatván, kiki felkeresi s gondosan átolvassa. Ily módon nemcsak a predikáció könnyebb érthetése s az emlékezetbe mélyebb bevésődése válik lehetővé, hanem a szentírásban való jártasság is igen előmozdítatik. A predikációt rövid hálaadó imádság, éneklés követi s pár meleg szóból álló adakozásra való felhívás után a megáldás zárja be az istenitiszteletet. A hirdetés az előimádság után történik.

A délutáni istenitisztelet, mely 5 órakor kezdődik, a délelőttihez hasonlóan folyik le, azon különbséggel, hogy rövid előfohász után mindjárt az egyházi beszéd következik s ezután

Jorissen Mátyás, hágai német lelkész fordításában, a második pedig Luther, Neander J. s más jeles énekköltőktől válogatott egyházi énekek gyűjteménye. Túlnyomólag a zoltárok énekelteknek ugyan, de a második részbéli énekek is használtak, a lelkész által gondosan kiválasztatván azok, melyek az év különböző ünnepeire s alkalmára vonatkoznak.

legtöbbször az úri imádság, de ha más mondatik, ez akkor elmarad.

b) A kereszttség sákramentoma meghatározott időközben (rendszerint minden hetedik vasárnap reggel) bizonyos ünnepélyességgel, kizárólag a templomban, a gyülekezet színe előtt szolgáltatik. A szülék gyermekekkel, rokonaikkal a kijelölt székekben helyet foglalnak. Bevégeztetvén az istenitiztelet, a lelkész még a szószekekből felolvassa a formulát, melyet a férfi családtagok felállva kísérnek könyveikből, ezután a keresztelési edényhez lép s az apák kisdedeiket a családtagok kíséretében elibe viszik, mire a szerezteszi szavak mondása közben a kezére vett vízzel háromszor hinti meg a csecsemő fejét; egymásután így megkeresztelvé a gyermekeket, rövid imádsággal végzi a szertartást. Keresztszülék nincsenek; hiszen, mint a tények mutatják, alig is van ezekre szükség, ha a szülék nem gondolnak gyermekeik vallásos neveltetésével, a keresztszülék, kik sokszor maguk is gyermekek s gondozásra szorulnak, bizonyára még kevésbé.

c) Urvacsoraosztás évenként négyszer történik, u. m. a három főünnepen s október egyik vasárnapján. Az úrvacsoraosztás napja a megelőző két vasárnap hirdettetik meg, a közvetlen előtte levő vasárnapi istenitizteleten tartott predikáció a küszöbön levő ünnepély emlékére szenteltek. A kiszolgáltatás napján a szokott délelőtti órában az istenitiztelet helyén összegyűlvén a hívek, éneklés után imádság s ezután a szentírásból egy alkalmi rész felolvasása képezi a szertartás előzményeit. Az agenda következik most, melynek végeztével éneklés közben a szószekekről az úrasztalához lép a liturgus. A hosszú asztal a kathedra előtti tágas, kissé emelt téren van felállítva, berendezése egyszerű, mindamelllett méltóságos és szép. Hőféhér terítővel van bevonva, melyen a jó Pásztor jelképe igen sikerült kidolgozásban látható; középen vannak a csinos szertartási edények. Egy vén segélyével, ki továbbra is szolgálatjára áll, kiosztásra elkészítvén a jegyeket, az éneklés megszűntével Péld. 9, 1—4 szavaival hívja a gyülekezetet. Először a férfiak, két diakonus által vezetve, foglalnak helyet az asztalnál s a középen ülő lelkész, miután vett a tányérből, e szavakkal nyújtja azt, illetve azokat a mellette jobbról és balról ülőknek: „A kenyér, melyet megtörünk, a Krisztus testének közössége“. Hasonlatosképen nyújtja a poharat is, mondván: „a háládás pohara, melylyel hálát adunk, a Krisztus vérével való közösségünk“. Ugy a tányért, mint a poharat a hívek adják aztán tovább egymásnak s míg az asztalon azok körülmennek, beszédet tart a lelkész, legtöbbször uagyarázván egyik vagy másik szentíratit szakaszt. Természetesen egyszerre mindnyájan nem férhetvén el az asztalnál, több csoportban járulnak ahhoz s azon szüneteket, melyek alatt a helyfoglalás történik, zoltár- vagy dicséretversek éneklése tölti be. Énekelve lép a hívó az asztalhoz s úgy is távozik el onnan.

Mindnyájan részesülvén a kommunióban, így szól a lelkész: „Szeretett testvéreim az Urban! Megelégítvén az Ur az ő asztalánál a mi lelkeinket, dicsőítsük háládással az ő nevet s így szóljanak szívökben mindenek“: — (imádság). Éneklés s áldás után a gyülekezet elhagyja a templomot. Valóban felemelő a kimért, hűségesen megőrzött formák között s a nagy Király vacsorájához méltóan ünnepelt cselekmény s igen épületes benyomásoktól fosztatunk meg, midőn az Ur asztaláról a közös étel és ital levéttetik. A szertartás alatti rövid, velős, s midőn találó, egyszersmind vigasztaló szavak nem egy töredelmes szívre, nem egy, bűnei felett igazán bankódó lélekre hat-

nak enyhítőleg, megnyugtatólag; hallván azokat, lehetetlen, hogy el ne teltsenek bennünket Jézusunk e szavai: „Bízzál fiam, bízzál leányom, a te hited megtartott tégedet“. Urvacsoraosztás csak az említett négy alkalommal történik s a templomon kívül sem egészségesnek, sem betegnek nem szolgáltatattik az ki soha.

Fogarasi Bálint.

(Folyt. köv.)

Irodalom.

A Révkomáromi ev. ref. egyház története a XVI. és XVII. században. Irta Thury Etele, Fehérvár-Csurgói ref. lelkész. Budapest, 1889. Sr. 40 l. Ára 30 kr. Tiszta jövedelme a veszprémi reform. egyházmegye gyámoldác. Ajánlva van a mű Pap Gábor ref. püspök úrnak.

Mint szerző mondja, „igyekezett ama viszontagságos két századról egy összefüggő hű képet mutatni fel“, keseregve borongván „az egykor virágzó, majd elpusztult egyház multján“. Vannak nagy terjedelmű egyedrajzok egyes kiválóbb egyházainkról, de az apróságba menő részletek miatt nem gyakorolják az olvasóra azon építő benyomást, mint ez aránylag parányi mű, mert eleven rajz az, festi a keletkezést, küzdve felvirulást és küzdve lehanyatlást s könyvet csal a szembe, mint a temetés látása.

Gyülekezeteink kezdeti története sok túlzó és nem való, csak sejtelmi vonásokkal ékítettett eddig. Szerző a realitás embere levén, ott kezd mindent, hol biztos talajon mozoghat . . . első főalapvetőül 1562. őszén felmutatja Komárom számára a nagy „vándor reformátort“, Huszár Gált, ki ellen érseki, királyi és katonai hatalom küzdött. Rajzolja a templom és iskola keletkezését, azon aggódó szeretetet, melylyel csüggött a gyülekezet iskoláján. Pázmány és a jézsuiták mesterkedése, hogy „nyaka szakadjon Kálvinus vallásának“, a már két lelkészszel bíró gyülekezet ellen, megdöbentő fokozattal van ecsetelve; utána jő a „vihár“, a „megmérhetlen csapás“ Lipót alatt, a két lelkész elűzetése, mindennek, tőkepénznek, letéteménynek „elorzása“ a versengő szerzetesek által; majd a hazai „hitnyomozó törvényszék“ alakítása, mely szívrazó, borzalmas látványt tár az olvasó elé az özvegy predikátorné Sári Lőrinczné fejevételében és Száki János (a püspök fia) ref. lelkész elevenen megégettetésében 1672. szept. 1. Óh szomorú idő, óh szomorú való! Megünneplik a politikai szabadság vértanúinak emléket, hajh de a lelkiszabadság vértanúinak még neveit is alig emlegetik valahol! Megsemmisítette a durva erőszak a virágzó egyházat, pedig „mindig a királyi ház hűségében állott!“ Hiába volt erénye a királyhoz való hűség, csak úgy bántak vele, mint a forradalmárokkal. Zord igazolvány ez arra, hogy a forradalom, azaz, önszabadságvédelem, csak ürügy volt a gályarabságra és más üldözésre . . . a vallás, az evangéliom vallása volt a botránykő, ezt kellett volna porrá pörlyöznöni. A klérus hatalma, fénye, állása és uralma volt a fő, a mi ezt fenyegette vagy ellensúlyozta, annak esni kellett. A Sanhedrimnek az ártatlanokat megfeszítik, a bűnösöket szabadon bocsátják.

Szinte fájlalja az olvasó, hogy szerző a legszomorúbb ponton, a halálos ágyon, a hörgések közt, ott hagyja a nemes vértanú-egyház alakját s megszakad műve a szatmár-németi béke után 1711-ben. Miért nem vezet tovább?, miért nem mu-

tatja fel a Lázár végsorsát: a feltámadást; ott hagy el, hol a vígasz derüje kezdene lövelleni. Jó könyv ez, melyet azon sóhajjal teszünk le: bár még lett volna folytatása.

A munka sok eddig hibás adatot javít ki, igazít helyre s egyháztörténetünk mai adatainak színvonalán áll. Gondosan kutatott, vetett egybe, s hol csak következtetni kellett vagy lehetett, p. o. a gyűjtogatás vádjánál, lélektani alapra helyezkedik és ennek van mély alapja.

E kis munkát, szép tanulmány gyümölcsét, nyereleménynek tarthatjuk, még mindig gyér termésű időnkben. A mi vonzó báját képezi, az az ifjú szerző igazi hite, buzgósága, tárgy szeretete. Hol szív teljességéből szól a száj, ott a szavaknak mérhetlen súlya van.

Nagyon kevés ma az igaz református lángolású író, ki tehetsége gyertyáját az egyház javára égeti... divat: a földi múltó dicsőség után futkosni. Nem is gondol ma sem az egyház, sem egyesek szíve azok jutalmazásával, emelésével és segítségével, kik igazán és egyenesen szolgálják életökkel és tollukkal az Ur szent ügyét. Vigasztaló, hogy ez nem így van másutt, hol gondoskodnak jutalmazásáról és segítéséről is a szegény lelkész írónak. Talán nálunk is felébred a méltató kor egykoron. Fogadja meleg üdvözlőmet a munkás szerző. Járkáljon a romok közt, a romok közt életerő is lappang. Azzal a szép tétellel végzi szerző előszavát: „írta (e művét) a Krisztus feltámadásának ünnepén 1889. esztendőben“. Támadjon fel a Krisztus bennünk és egyházunkban, s akkor új élet rezdül meg a száraz csontokban s az egyház hű fiainak szeméről a könyv eltöröltetik.

Debreczenben, 1889. nov. 30.

Balogh Ferencz.

Vettük a Garzó Gyula által szerkesztett jeles szakfolyóiratnak, a „Gyakorlati Biblia magyarázatok“-nak szeptember-október havi füzetét. Tartalmaz Koren Pál pitvarosi ev. lelkésztől Lange után négy magyarázatot, Mózes első könyvéből. Mindenik magyarázat homiliaszerű bevezetett egész, egyszerű, világos, figyelmet lekötő, a vallásos érzületet ébresztő tárgyalással. Felhívjuk e magyarázatokra lelkésztársaink figyelmét. Kevésbé lesznek használhatók a füzet többi magyarázatai, melyekben Venetiáner Sándor újsóvéi lelkész Esaiás próféta könyvéből vesz fel néhány részt s tárgyal 46 oldalon négy magyarázatban. Az ily módorban tartott, (de talán nem is templomi használatra szánt) bibliamagyarázatra aligha siet seregestől a gyülekezet. Tudományos értékéből azonban ezzel nem akarunk semmit levonni. A szakfolyóirat egész évi előfizetési ára 4 frt. Megjelenik minden két hóban egyszer. Az előfizetési díj a szerkesztő-tulajdonoshoz Gyomára küldendő.

Téli Ujság. 11-ik évfolyam, 1-ső szám. A „vallásos íratokat terjesztő egyesület“ e kis lapja, Csécsi Miklós makói lelkész úr szerkesztésében immár 11-ik évfolyamát kezdi meg. Megjelenik, mint eddig, deczember, január és február hónapokban Hornyánszky Viktor akad. könyvkereskedő kiadásában, a kihez kell az előfizetési pénzeket intézni. Egyes szám ára 2 kr. Melegen ajánljuk t. olvasóink figyelmébe e becses néplapot. Gondunk lesz rá, hogy egyes számairól folyton megemlékezzünk. Az első szám tartalma: Báró Vay Miklós jellemzése arcképpel. Egy különös levél. Keresztelő János, Budai Jánostól. Van egy fészek (költemény) Karancsi Dánieltől s a tárczában

„Egy másik torony története“ cz. elbeszélés kezdődik Kálmán Farkastól.

Előfizetési felhívás. Az egyetemes gyűlés megbízásából a püspöki kar a magyar Agenda átalakítása és korunk vallásos szellemének megfelelő átdolgozására az ág. hitv. ev. egyházak számára vállalkozván, annak az egyházi szertartásokra vonatkozó első része Hornyánszky Viktor könyvnyomdájában szép nagy betűkkel nyomva és szép alakban kiállítva immár megjelent, második része pedig, az ünnepi, közvasárnap, alkalmi, reggeli és temetési imák nyomtatás alatt vannak és jövő év április haváig megjelennek. Felhívom ennél fogva ev. egyházunk összes lelkészeit, hogy ezen magyar Agendát, mely mostani körülményeinknél fogva a német és tót egyházakban sem nélkülözhető, a mennyiben minden egyházban előfordulhat — s nem ritkán épen véletlenül kívántatik magyar egyházi szertartás végzése — egyházaik részére megszerezni s arra Hornyánszky Viktor könyvkereskedő úrnál (Budapesten, a M. Tud. Akadémia épületében) postaútvánnyon előfizetni méltóztassanak. Előfizetési ára mind a két kötetnek, szállítási díj nélkül: a) bőrbe kötve aranyvágással 4 frt 50 kr, b) vászonkötéssel 3 frt 70 kr, c) fűzve 3 frt; oly módon, hogy a ki az első részt megrendeli, a második részt is köteles elfogadni. Azon esetre pedig, ha az I-ső és II-ik rész külön-külön kívántatik, akkor az aranyozott bőrkötésért 1 frt 50 kr, közönséges kötésért pedig 70 kr kötetenként még külön fizetendő. Rozsnyón, 1889. november 10-ikén. Czékus István, ev. püspök. — Áttekintettük az Agenda hozzánk beküldött, az egyházi szertartásokra vonatkozó első részét, melyet főt. Karsay Sándor és Czékus István evang. püspök urak állítottak össze. Az egyházi szertartások végrehajtására vonatkozó általános utasítások után van e kötetben 9 keresztségi, 6 egyház-keleti, 4 konfirmációi, 8 esketési, 10 gyónási és úrvacsorai s végül 6 rabok és kivégzendők körül használandó agenda. A szerkesztő urak neve teljes biztosíték arra, hogy a testvéregyház kitűnő Agendát nyert ez igen szép kiállítású műben. Becses munka ez köztünk, reformátusok közt is mindazoknak, kik az istentisztelet elméletének kérdéseivel szeretünk foglalkozni.

Magyar írók élete és munkái. A magyar irodalomtörténet-írás terén újabban igen örvendetes és élénk mozgalom indult meg, s minden évben nagy számmal jelennek meg irodalmunk történetének egyes mozzanataival foglalkozó dolgozatok. De mennél élénkebbé vált e mozgalom s az irodalmunk története iránti érdeklődés, hovatovább annál érezhetőbbé vált a hiánya egy oly lexikális munkának, mely a magyarországi írók életrajzát és munkásságát lehető teljesen foglalná magában. Régibb e nemű munkáink már elavultak s újabb nem lépett helyükbe. Ilyen hézagpótló munka megírására vállalkozott érdemes tudósunk, idős Szinnyei József, a m. n. múzeumi hírlapkönyvtár őre, ki körülbelül három évtizeden át gyűjtögette a hozzá való anyagot. Az anyaggyűjtés immár annyira haladt, hogy a munka közrebocsátását meg lehet kezdeni. A Magyar írók élete és munkái című gyűjtemény a M. Tudományos Akadémia támogatásával az alulírottak kiadásában fog megjelenni. Magában foglalja betűrendben a magyarországi írók életrajzi adatait, munkáik jegyzékét és a róluk szóló dolgozatok sorozatát. A négy kötetre (32 füzet) terjedő munka egyelőre negyedévenként kiadandó öt-íves füze-

tekben jelenik meg: remélhető azonban, hogy 1896-ban az egész be lesz fejezve. Az első füzet 1890. január első felében jelenik meg s minden füzet ára 50 kr lesz. Ezen hézagpótló munkát tisztelettel figyelmébe ajánljuk mindenkinek, ki irodalmunk története iránt érdeklődik; s hogy a nyomtatandó példányok száma felől tájékozva legyünk, kérjük, hogy a megrendeléseket az alulírott kiadónál mennél előbb bejelenteni szíveskedjenek. Budapest, 1889. decz. 1. Hornyánszky Viktor, akad. könyvtáros (a M. T. Akad. épületében). — Nagyon melegen ajánljuk mi is e munkát olvasóink szíves figyelmébe. Az irodalommal foglalkozó egyének nagyon jól érzik, hogy mily hézagot fog ez a mű betölteni, melynek megjelenése fölötti élénk örömmüket jól esik itt kifejeznünk.

Előfizetési felhívás Szabolcska Mihálynak Időtöltésül cím alatt megjelenő humoreszkjeire. Mikor a „magyar irodalmi önképző társulat“ előlülői (vulgó „barátain“) arra biztatnak, hogy egyszer-másszor felolvasott, vagy elszórtan megjelent, könnyebb tárgyú prózai dolgozataimból adjak át nekik — kiadás végett — egy kötetnyit: különösen két dolog fordul meg a fejemben. Először is az, hogy ha csakugyan megjelenik a kötet, nem hiszem, hogy ártanánk vele valakinek. Legfeljebb tán az én írói reputációmnak, a minék a létezéséről pedig mindekkoráig senki sem tudott. De a mi még ha léteznék is, akkor is csak a saját sorsa érné utól, a mennyiben manapság a legtöbb írói hírnév úgyis csak az első kötetig terjed. Ezzel hát könnyen tisztába jöttem. De a második dolognál már a felebaráti szeretet szólal meg bennem. Vajjon humánus cselekedet-e mostanság még szaporítani az előfizetési felhívásokat s terjeszteni szántszándékosan a pessimumust és az embergyűlöletet. Hanem azért meg — már csak a munkafelosztás elvénél fogva is — feleljenek a kiadói. Különbben is mit változtat az az árvizen, hogy egy vödörkével többé vagy kevesebb? Ez az egy kötet ugyan tönkre nem teszi (jobban) a magyar irodalmat, ha megjelenik is. Valamint nem virágoztatná fel, ha elmaradna... Miután pedig ezzel úgy a magam, mint a „nyájás előfizetők“ lelkiismeretét igen szépen megnyugtattam, tért engedek a kiadók mondanivalóinak. Debreczen, 1889. decz. 7. Szabolcska Mihály. — A 10—12 ívre terjedő kötet, mely ugyanannyi tréfás hangulatú karczolatot (humoreszket) fog tartalmazni, a jövő 1890-ik év februárhó első napjaiban fog kikerülni „Időtöltésül“ cím alatt a „Debreczeni Ellenőr“ könyvnyomdájából. Előfizetési ára 1 forint. Gyűjtőknek 10 előfizetés után tiszteletpéldányt adunk. Az előfizetési pénzek Szabó Béla társulati pénztárnokhoz (Debreczen, Collegium) vagy szerző nevére — ugyanoda — küldendők. A pontos szétküldésre nézve úgy szerző, mint kiadók felelősséget vállalunk. Kelt mint fent. Csánki Benjámin, a kiadó társulat ez idő szerinti elnöke. — Ajánljuk e művet, főiskolánk meleg költői lelkű s a mellett pezsgő humorban gazdag kedélyű széniorának művét t. olvasóink szíves figyelmébe, anyagi pártfogásába. Az esetleg hozzánk küldendő előfizetéseket mi is szívesen átveszszük s rendeltetése helyére juttatjuk.

Értesítés. Mindazokat a t. érdeklődőket, kik „Isten Országá“ cz. angol és holland eredetiből átdolgozott művem 3-ik kötetének megjelenését illetőleg részint tudakozódnak, részint proprio motu tényleg már elő is fizettek, részint előfizetésre jelentkeztek: tisztelettel értesítem, hogy míg a két első

kötet kiadásával járó költségeim meg nem térülnek, a 3-adik kötetet sajtó alá nem adom. Ez alkalmat felhasználom egyszerűs mind arra is, hogy — midőn „új generáció teremtésének“ szüksége hallatszik mindenfelé; midőn az erkölcsök a fiatal nemzedékben is ijesztőleg meglazultak elannyira, hogy egy-ugyanazon családban fiú az apjának, leány az anyjának gyilkosa, vagy testvér testvéreinek hamis vádlója stb. stb. — említett cz. munkámnak 1—2. kötetét a karácsony közeledtével a t. lelkész, tanár s tanító urak és más érdeklődők figyelmébe ajánljam. Krisztus Urunk születésével a Bethlehem és környékbeli gyermek-vérfürdő is együtt járt. Emlékezzünk meg hát — ha máskor nem — legalább „aprószenetek napjáról“; emlékezzünk meg e napon a mi kisdedeinkről s velők együtt a szülőkéről és kötelesegeikről. Erre nyujt alkalmas eszközt „Isten Országá“ 1—2. köteté, melyet a „népnek“ is lehet prédikálni, miután — főleg a 2-ik kötet — homiletikaszerűleg van feldolgozva. Egyébiránt szóljon a rövid tartalom. Első kötet: Dávid, a derék fiú; Dávid ifjú-kora és az az óriás; A dicsőség lajtorjája (áldozó-csütörtöki); Salamon Gibeonban; Jósias, a kegyes király; Az Ur eljövetele (adventi); A gyermek Dániel; A Szentlélek ajándékai (pünkösti); Gyermek-hangok az imádságban; Életünk vezéresillagai (újévi); „Szeretsz-e engemet?“; „Vigyázzatok!“; Az én Atyám dolgai; „Szerezz magadnak igazságot és el ne adjad“. — Második kötet: A gyermek Jézus; Éli fiainak gonosz magukviselete; Sámuel; Abdiás, az istenfelő férfit; „Fiacskáim, szeressétek egymást“; A lelkiismeretes Dániel és barátai; A gyermekek haszna; Simeon (óévi); A gyermekek zoltárai; A bölcseségben gyarapodó Jézus (újévi); A beteg gyermekek; Keresztelő János lefejeztetése; Krisztus a szívben; Jézus egy özvegyasszony fiát feltámasztja; A gyermekek „Hiszekegye“; A megtért fiú; „Leányzó, kelj fel!“; Jézus elfogatása. Végül, hogy a drágaság felől se legyen panasz, a 2 frt 20 kr előfizetési árt a 4 osztályba sorozott ekkleziák szerint a két kötetre együtt leszállítom 2 frt, 1 frt 80 kr, 1 frt 60 kr és 1 frt 40 krra. Sepsi-Szentgyörgy, 1889. decz. 2. Benke István, ref. gymn. tanár.

Kérelem. A Drodtleff Rudolf kiadásában megjelenő s általam szerkesztett „Paedagogiai zsebnaptár“ jövő évi (5-ik) évfolyamába a közép- és alsófokú kereskedelmi és ipariskoláknak, továbbá a felső népiskoláknak, az állami és községi elemi népiskoláknak s az azokban működő isk. igazgatóknak névjegyzékét is felvenni szándékozván, tisztelettel kérem a nevezett intézetek igazgatóit, illetőleg vezető-tanítóit, hogy neveiket s az intézet címét és jellegét 1890. évi január 30-áig velem közölni szíveskedjenek, hogy így naptáram tanügyi katalógusát minél tökéletesebbé tehessem. A díszes kiállítású naptár ára a katalógus kibővítése után is 60 kr marad. Pozsony, 1889. nov. 30. Orbók Mór.

„Tréfás számtani feladványok gyűjteménye“ és „Tréfás rajz- és mértani feladványok gyűjteménye“ című díszes kiállítású füzetek, mint hasznosan mulattató karácsonyi ajándékok melegen ajánlatnak a szülők és tanítók figyelmébe. Egy-egy füzet ára 50 kr. A „Tréfás számtani feladványok“ öleső kiadásban is kaphatók s 25 krért Drodtleff Rudolf kiadásánál rendelhetők meg Pozsonyban.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. A karácsony-ünnepi legáció-választást hétfőre, f. hó 16-ra tűzte ki az akadémiai tanárkar.

Bihari egyházmegye. A bihari egyházmegyében, a pándi lelkészé lett Benedek László távozásával üresedésbe jött tanácsbírói állás Nádudvari Lajos borsói lelkész s egyházmegyei közpénztárnok személyében lett betöltve. Mint értesültünk, erős küzdelem után sikerült a fiatal papságnak, érdekei hű védőjét, szeretett kor- és kartársát, a tanácsbírói díszes áttásra megválaszthatni. Most azonban teljes az öröm, mert a választás érdemes férfúra esett, ki eddig is szívvel-lélekkel harczosa volt a közügynek, s multja és jelene kezesség a jövőt illetően. Adja Isten, hogy évek során át szolgálhassa anyaszentegyházunk szent ügyét, mint egyházmegyei tanácsbíró s legyen mindenkor áldásdús az ő működése!

Lelkészválasztás. Folyó hó 7-én töltetett be Kósa Ede kiküldött jelenlétében a parasznai lelkészi hivatal. Nagy lelkesedéssel Turóczy Gyula mérki s. lelkész lett elválasztva. Vele szemben Kéry Pál papsói lelkésznek volt egy kis pártja, de e párt nem vergődött oly számra, hogy a szavazást el lehetett volna rendelni. A n.-károlyi egyházmegyében ez év folyamán 3 segédlelkész lett rendes pappá, u. m.: Kormány Lajos, Tukaes Albert s Turóczy Gyula; s egy rendes lelkész mozdult elő jobb állomásra: Darsi Bertalan parasznai lelkész. Az újonnan elválasztott tiszteletes férfiaknak boldog megelégedett életet kívánunk; az egyházaknak pedig a választáshoz — szerencsét!

Károli Gáspár emléke. Bán Zsigmond tiszafüredi lelkész úr 14 forintot küldött be hozzánk, melyből 12-t egyháza, 2-t pedig maga ad a Károli alap két ezéjára egyenlő részben felosztva. Székely Károly esperes úr pedig a tiszaszalóki egyház részéről 5 frt 25 krt küldött, melyből 2 frt 50 krt a síremlék, 2 frt 75 krt pedig a szellemi emlék alapjához tettem. Bejött eddig lapunknál a síremlékre 162 frt 92 kr, a szellemi emlékre 159 frt 96 kr, időközi kamattal együtt 323 frt 76 kr, mely összeg takarékpénztárban kamatozik. Debreczen, 1889. decz. 12. Csiky Lajos.

Nyilvános nyugtázás. Köszönettel nyugtázom a főiskolai tápintézet javára küldött s még eddig a nyilvánosság előtt nem nyugtázott következő adományokat: A hódmező-vásárhelyi egyház 52 frt 62 kr, Füredy László n.-váradai egyházi gondnok gyűjtése 9 frt 70 kr, a majtisi egyháztalok 2 frt 05 kr, a túrkevei egyház 25 frt, a kisújszállási egyház adománya 100 frt, a szeghalmi egyház adománya 20 frt, nt. Szőke János esperes úr gyűjtése 5 frt, a tiszaföldvári egyház nt. Székely Károly esperes úr útján 5 frt, s ugyancsak az ő útján a tiszafüredi egyház 15 frt. A f. évi 39-ik számban nyugtázott mennyiséggel a mostani összeg 241 frt 37 krt teszen. Debreczen, 1889. deczember 12. Rózsa Sándor, főisk. háznagy.

Megjelent „Az evang. ref. tiszántúli egyházkerület 1889. októberhó 14—17. napjain Debreczenben tartott második gyűlésének jegyzőkönyve. Kiadta Tóth Sámuel egyházkerületi főjegyző“. Mellékletei a jegyzőkönyvnek az 1890. évi egyházkerületi költségvetés táblás kimutatása; négy nagy táblázat egyházkerületünk gymnasiumai 1888—89. évi statisztiká-

járól, anyagi, tudományos és erkölcsi s kormányzási ügyei állapotáról, majd a debreczeni főiskola tápintézetének költségvetése s végül egy nagy, kétségkívül nehéz, kellő körültekintéssel dolgozott kimutatás, „Áttekintése a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben a közalap szándékolt új segélyezési módja tárgyában, az 1889. évi konvent 85. sz. határozata szerint beadott kimutatásoknak“ czímmel.

Szerk. posta. F. Z. T e m e s v á r. Becses küldeménye az újévi számban fog napvilágot látni.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Prot. egyházirodalmi újdonságok

Kókai Lajos könyvkiadó hivatalából

Budapesten (IV. Károly-utca 1. szám).

<i>Papp Károly.</i> Ünnepi és alkalmi prédikációk, ára	1 frt 40 kr.
<i>Révész Bálint.</i> Egyházzertartási beszédek, ára füzve 2 frt 40 kr, kötve 3 frt, aranyvágással	3 frt 40 kr.
<i>Révész Imre.</i> Temetési beszédek, II. füzet, ára	1 frt 40 kr.
<i>Révész Imre.</i> Ünnepi és alkalmi egyházi besz. II. és III. füzetek, ára külön	1 frt 40 kr.
<i>Szász Gerő.</i> Erdélyi predikatori tár. Ujfolyam, II. kötet	2 frt — kr.
<i>K. Tóth Kálmán.</i> Halotti imák, ára kötve 2 frt 40 kr, aranyvágással	3 frt — kr.
<i>Guggenberger János.</i> A keresztyén egyház és a perikopák, ára	1 frt — kr.
<i>Benke Istrán.</i> Isten országa, templomi és iskolai beszédek, 2 kötet, I. kötet 1 frt, II. kötet	1 frt 20 kr.

Továbbá:

<i>Dávidházy János.</i> A lelkipásztor teendői, ára	— frt 50 kr.
<i>Csiky Lajos.</i> A rokonság és sógorság fokainak számítása, ára	1 frt 25 kr.
<i>Gyurátz Ferencz.</i> Kézi agenda. Templomi és halotti imák szertartási beszédekkel, ára füzve	1 frt 40 kr.
<i>Dr. Szlavik Mátyás.</i> Bölcsészettörténet. I. rész, ára	— frt 75 kr.
II. rész, ára	1 frt 20 kr.

Kisebb összegű rendeléseknél legcélszerűbb a pénzt (megpótolva 10 krral) postaútvánnyon előre beküldeni. Megrendelések 5 frton felül bérmentesítettnek. 3—3

Debreczen, 1889. Nyomatott a város könyvnyomdájában. — 1378.